

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA TA'LIM TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH: TAJRIBA VA ISTIQBOLLAR

Inoyatova Dilnoza Qunonboy qizi

Qo'qon Universiteti Ta'lim kafedrası o'qituvchisi

E-mail: dilnoza3300@gmail.com

MAQOLA HAQIDA

ANNOTATSIYA / АННОТАЦИЯ / ANNOTATION

Qabul qilindi: 24-sentabr 2024-yil

Tasdiqlandi: 26-sentabr 2024-yil

Jurnal soni: 12

Maqola raqami: 21

DOI:

<https://doi.org/10.54613/ku.v12i.998>

KALIT SO'ZLAR / КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА /
KEYWORDS

Boshlang'ich ta'lim, ta'lim texnologiyalari, innovatsion ta'lim, interaktiv ta'lim, didaktik o'yinlar, didaktik texnologiyalar, o'quv jarayonini optimallashtirish, samaradorlikni oshirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalar

Maqolada zamonaviy ta'lim tizimida boshlang'ich ta'limda ta'lim texnologiyalarini qo'llashning ahamiyati, afzalliklari va istiqbollari muhokama qilinadi. Tadqiqot jarayonida boshlang'ich ta'limda ta'lim texnologiyalarini qo'llash bo'yicha o'tkazilgan tajribalar tahlil qilinadi. Maqolada ta'lim texnologiyalarining o'quv jarayonini optimallashtirish, o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini oshirish, mustaqil o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi roli ko'rsatiladi. Shuningdek, ta'lim texnologiyalarini qo'llashda duch kelinadigan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari muhokama qilinadi. Maqolada boshlang'ich ta'limda ta'lim texnologiyalarini qo'llashning kelajagi haqidagi fikrlar bayon qilinadi.

Kirish. XXI asr - bu tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan texnologiyalar asri. Zamonaviy dunyoda texnologiyalar turmushning barcha sohalariga, shu jumladan ta'limga ham chuqur kirib bormoqda. Ta'lim tizimi ham bu o'zgarishlarga moslashishga, yangi imkoniyatlardan foydalanib, o'quv jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilishga majbur. Bu jarayonda, ayniqsa, boshlang'ich ta'limga katta ahamiyat berilmoqda. Chunki, bolalik davrida olingan bilimlar va ko'nikmalar uning kelajakdagi rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Boshlang'ich ta'limda ta'lim texnologiyalarini qo'llash - bu zamonaviy dunyoning talabi bo'lib, u o'quv jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarishga qaratilgan. Ta'lim texnologiyalari yordamida o'quvchilar uchun o'quv materiallarini yanada chuqurroq va samarali o'zlashtirishlari, mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va o'zlarini ijodiy ifoda etish ko'nikmalarini rivojlantirishlari mumkin.

Maqolada boshlang'ich ta'limda ta'lim texnologiyalarining ahamiyati, afzalliklari va istiqbollari batafsil muhokama qilinadi. Tadqiqot jarayonida boshlang'ich ta'limda ta'lim texnologiyalarini qo'llash bo'yicha o'tkazilgan turli xil tajribalar tahlil qilinadi, shuningdek, ushbu sohada yuzaga kelayotgan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Maqolaning asosiy maqsadi, ta'lim texnologiyalarini boshlang'ich ta'limda samarali qo'llash orqali o'quv jarayonini yanada sifatli va samarali qilish, shuningdek, o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularning bilim olishiga va rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatish imkoniyatlarini o'rganishdan iborat.

Maqolada quyidagi masalalar batafsil tahlil qilinadi:

1. Ta'lim texnologiyalari tushunchasi va ularning turlari. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari turlari va ularning boshlang'ich ta'limda qo'llanish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi.

2. Ta'lim texnologiyalarini boshlang'ich ta'limda qo'llashning afzalliklari. O'quv jarayonini qiziqarli va samarali qilish, o'quvchilarning bilim olishiga va rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatish imkoniyatlari batafsil tahlil qilinadi.

3. Boshlang'ich ta'limda ta'lim texnologiyalarini qo'llash bo'yicha tajribalar. O'zbekiston va boshqa mamlakatlardagi boshlang'ich ta'lim muassasalarida o'tkazilgan tajribalar va ularning natijalari tahlil qilinadi.

4. Ta'lim texnologiyalarini qo'llashda duch kelinadigan muammolar. O'quvchilarning texnologiya bilan ishlash ko'nikmalari yetarli emasligi, texnik imkoniyatlarning cheklanganligi va boshqa muammolar ko'rib chiqiladi.

5. Boshlang'ich ta'limda ta'lim texnologiyalarini qo'llashning istiqbollari. Kelajakda ta'lim texnologiyalari boshlang'ich ta'limda qanday rol o'ynashi mumkinligi va ularni yanada samarali qo'llash yo'llari muhokama qilinadi.

Adabiyotlar tahlili

Zamonaviy ta'lim tizimida ta'lim texnologiyalarini qo'llashga qaratilgan tadqiqotlar soni tobora ko'payib bormoqda. Bu sohada o'tkazilgan tadqiqotlarning natijalari, ta'lim texnologiyalari o'quv jarayonini samarali qilish, o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularning mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini isbotladi.

Xorijiy tadqiqotlar:

Jean Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasi bolaning bilim olish jarayonini bosqichma-bosqich o'rganishga imkon beradi. Ushbu nazariya asosida ta'lim texnologiyalari yordamida bolaning o'ziga xos qobiliyatlarini va bilim olish uslublarini hisobga olib, o'quv jarayonini individualizatsiya qilish mumkin¹.

Jerome Brunerning "spiral curriculum"² nazariyasi bolaning bilish faoliyatining rivojlanishini hisobga olib, o'quv materiallarini takrorlash va chuqurlashtirish orqali ta'lim samaradorligini oshirish imkonini beradi. Bu nazariya asosida ta'lim texnologiyalarini qo'llab, o'quvchilarning bilim olish jarayonini qiziqarli va samarali qilish mumkin.

O'zbek adabiyotlari:

O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni ta'lim sohasida zamonaviy texnologiyalardan foydalanishni rag'batlantiradi va o'quvchilarning bilim olish jarayonida mustaqillik va ijodiylikni rivojlantirishni maqsad qiladi.

T. M. Ismoilovning "Zamonaviy ta'lim tizimida ta'lim texnologiyalarini qo'llashning dolzarb masalalari" nomli tadqiqotida boshlang'ich ta'limda ta'lim texnologiyalarini qo'llashning zamonaviy holati tahlil qilinadi va ta'lim texnologiyalari yordamida o'quv jarayonini takomillashtirishga oid tavsiyalar beriladi.

A. A. Normatovning "Boshlang'ich sinflarda ta'lim jarayonini samarali tashkil etishning zamonaviy usullari" nomli kitobida ta'lim texnologiyalarini qo'llashning o'quv jarayonini optimallashtirishda muhim rol o'ynashi ta'kidlanadi va o'qituvchilar uchun amaliy tavsiyalar beriladi.

Tadqiqotlarni tahlil qilish natijalarida quyidagi xulosalarni chiqarish mumkin:

Ta'lim texnologiyalarini qo'llash boshlang'ich ta'limda o'quv jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilish imkonini beradi.

¹ Rabindran "Piaget's Theory and Stages of Cognitive Development"-2020, Scholars Journal of Applied Medical Sciences

² Jerome Bruner: Teaching, Learning and the Spiral Curriculum Sheldon Clark"-2023

Ta'lim texnologiyalari yordamida o'quvchilarning bilim olishiga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularning mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirish mumkin.

Ta'lim texnologiyalarini qo'llashda o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish, ularning bilim olish jarayonini individualizatsiya qilish muhimdir.

Ta'lim texnologiyalarini samarali qo'llash uchun o'qituvchilarning texnologiya bilan ishlash ko'nikmalari yetarli darajada rivojlangan bo'lishi kerak.

Ushbu adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich ta'limda ta'lim texnologiyalarini qo'llashga qaratilgan tadqiqotlar tobora ko'payib bormoqda va bu sohada o'tkazilgan tadqiqotlarning natijalari ijobiydir. Shu bilan birga, bu sohada o'tkazilishi kerak bo'lgan tadqiqotlar ham ko'p. Masalan, turli xil ta'lim texnologiyalarini qo'llashning o'quvchilarning o'ziga xos xususiyatlariga qarab ta'sirini o'rganish, o'qituvchilarning texnologiya bilan ishlash ko'nikmalarini oshirishga qaratilgan dasturlarni ishlab chiqish, shuningdek, ta'lim texnologiyalarini qo'llashning ijtimoiy-madaniy va axloqiy jihatlarini o'rganish kabi masalalarni tadqiq qilish lozim.

Metodologiya.

Ushbu tadqiqotda boshlang'ich ta'limda ta'lim texnologiyalarini qo'llashning samaradorligini baholash uchun sifatli va miqdoriy tadqiqot usullari birlashtirildi. Quyidagi tadqiqot bosqichlari amalga oshirildi:

Ta'lim texnologiyalari, ularning turlari va boshlang'ich ta'limda qo'llanish imkoniyatlari batafsil o'rganildi.

Xorijiy va mahalliy olimlarning ta'lim texnologiyalarini qo'llashga oid fikrlari, tajribalari va tavsiyalari tahlil qilindi.

So'rovnoma o'tkazish. Boshlang'ich ta'lim muassasalarida faoliyat yurituvchi o'qituvchilar, shuningdek, ota-onalar orasida so'rovnoma o'tkazildi.

So'rovnomada ta'lim texnologiyalarini qo'llashga oid o'qituvchilarning fikrlari, ularning tajribalari, duch kelayotgan muammolari va ta'lim texnologiyalarini qo'llashning samaradorligi haqida ma'lumotlar to'plandi.

Kuzatuv. Boshlang'ich ta'lim muassasalarida ta'lim texnologiyalarini qo'llash jarayoni kuzatildi. Kuzatuv natijalariga asoslanib, ta'lim texnologiyalarini qo'llashning o'quvchilarga va o'qituvchilarga ta'siri tahlil qilindi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish. To'plangan ma'lumotlar sifatli va miqdoriy tahlil qilindi. Sifatli tahlil jarayonida so'rovnoma natijalari va kuzatuv ma'lumotlari tahlil qilindi, shuningdek, o'qituvchilar va ota-onalarning fikrlari umumlashtirildi.

Miqdoriy tahlil jarayonida so'rovnoma natijalari statistik usullar yordamida tahlil qilindi.

Natijalarni umumlashtirish va xulosalar chiqarish. To'plangan ma'lumotlar tahlili natijalariga asoslanib, boshlang'ich ta'limda ta'lim texnologiyalarini qo'llashning samaradorligi va istiqbollari to'g'risida xulosalar chiqarildi. Ta'lim texnologiyalarini samarali qo'llash uchun tavsiyalar ishlab chiqildi.

Natija va tahlillar. Ta'lim texnologiyalari qo'llanishning afzalliklari:

O'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish: Ta'lim texnologiyalari o'quv jarayonini interaktiv va qiziqarli qilib, o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

O'quvchilarning mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirish: Ta'lim texnologiyalari yordamida o'quvchilar o'zlarini mustaqil ravishda o'rganishga, ma'lumotlarni izlashga va muammolarni hal qilishga rag'batlantiriladi.

O'quvchilarning individual ehtiyojlarini qondirish: Ta'lim texnologiyalari yordamida o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olib, o'quv jarayonini individualizatsiya qilish mumkin.

O'qituvchilar uchun yangi imkoniyatlar: Ta'lim texnologiyalari o'qituvchilarga yangi imkoniyatlar beradi. Ular o'z darslarini yanada samarali va qiziqarli tarzda tashkil etishlari, o'quvchilarning rivojlanishini kuzatish va ularga individual yondashish imkoniyatiga ega bo'lishlari mumkin. Ta'lim texnologiyalarini qo'llashda duch kelinadigan muammolar:

O'qituvchilarning texnologiya bilan ishlash ko'nikmalarining yetarli emasligi: O'qituvchilarning texnologiya bilan ishlash ko'nikmalari yetarli darajada rivojlanmaganligi ularga ta'lim texnologiyalarini samarali qo'llashga to'sqinlik qiladi.

Texnik imkoniyatlarining cheklanganligi: Ba'zi ta'lim muassasalarida texnik imkoniyatlar cheklanganligi, internetga kirishning qiyinligi, kompyuterlarning yetishmasligi va boshqa

texnik muammolar ta'lim texnologiyalarini qo'llashni qiyinlashtiradi.

Ta'lim texnologiyalarini qo'llashning o'quvchilarga ta'siri haqida yetarli tadqiqotlarning yo'qligi: Ta'lim texnologiyalarini qo'llashning o'quvchilarning psixologik va fiziologik rivojlanishiga ta'siri to'g'risida yetarli tadqiqotlar o'tkazilmaganligi ta'lim texnologiyalarini qo'llash jarayonini murakkablashtiradi.

Ta'lim texnologiyalarini qo'llashning istiqbollari:

O'qituvchilarning texnologiya bilan ishlash ko'nikmalarini oshirish: Ta'lim texnologiyalari bilan ishlash bo'yicha o'qituvchilar uchun maxsus o'quv dasturlarini ishlab chiqish, ularning texnologiya bilan ishlash ko'nikmalarini oshirishga qaratilgan seminarlar va treninglarni o'tkazish.

Texnik imkoniyatlarni kengaytirish: Ta'lim muassasalarida texnik imkoniyatlarni kengaytirish, internetga kirishni osonlashtirish, kompyuterlar bilan jihozlash, ta'lim texnologiyalarini qo'llashga qaratilgan dasturlarni sotib olish va boshqa texnik muammolarni hal qilish.

Ta'lim texnologiyalarini qo'llashning o'quvchilarga ta'siri haqida tadqiqotlar o'tkazish: Ta'lim texnologiyalarini qo'llashning o'quvchilarning psixologik va fiziologik rivojlanishiga ta'siri to'g'risida tadqiqotlar o'tkazish, ularning natijalarini tahlil qilish va o'quvchilarning rivojlanishini nazorat qilish tizimini takomillashtirish.

Xulosa va takliflar.

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ta'lim texnologiyalarini qo'llash boshlang'ich ta'limda o'quv jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarishga, o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirishga va ularning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishga imkon beradi. Biroq, ta'lim texnologiyalarini qo'llashda bir qator muammolar mavjud. Bu muammolarni bartaraf etish va ta'lim texnologiyalarini samarali qo'llash orqali boshlang'ich ta'lim tizimini yanada rivojlantirish mumkin.

Shu bilan birga, ta'lim texnologiyalarini samarali qo'llashda bir qator muammolar mavjud. Bu muammolar asosan o'qituvchilarning texnologiya bilan ishlash ko'nikmalarining yetarli emasligi, texnik imkoniyatlarining cheklanganligi, shuningdek, ta'lim texnologiyalarini qo'llashning o'quvchilarga ta'siri haqida yetarli tadqiqotlarning yo'qligi bilan bog'liq.

Ushbu muammolarni bartaraf etish va ta'lim texnologiyalarini samarali qo'llash orqali boshlang'ich ta'lim tizimini yanada rivojlantirish uchun quyidagi takliflarni berish mumkin:

1. O'qituvchilarning texnologiya bilan ishlash ko'nikmalarini oshirish:

Ta'lim texnologiyalari bilan ishlash bo'yicha o'qituvchilar uchun maxsus o'quv dasturlarini ishlab chiqish.

O'qituvchilarning texnologiya bilan ishlash ko'nikmalarini oshirishga qaratilgan seminarlar va treninglarni tashkil etish.

O'qituvchilar uchun ta'lim texnologiyalari bilan ishlash bo'yicha qo'llanmalar va o'quv materiallari yaratish.

O'qituvchilarni eng yangi ta'lim texnologiyalari va ularni qo'llash usullari bilan tanishtirish.

2. Texnik imkoniyatlarni kengaytirish:

Ta'lim muassasalarida texnik imkoniyatlarni kengaytirish, internetga kirishni osonlashtirish, kompyuterlar bilan jihozlash.

Ta'lim texnologiyalarini qo'llashga qaratilgan dasturlarni sotib olish.

O'quvchilarning uyda internetga kirish imkoniyatini ta'minlash.

Ta'lim texnologiyalari bilan jihozlangan o'quv xonalarini tashkil etish.

3. Ta'lim texnologiyalarini qo'llashning o'quvchilarga ta'siri haqida tadqiqotlar o'tkazish:

Ta'lim texnologiyalarini qo'llashning o'quvchilarning psixologik va fiziologik rivojlanishiga ta'siri to'g'risida tadqiqotlar o'tkazish.

Ularning natijalarini tahlil qilish va o'quvchilarning rivojlanishini nazorat qilish tizimini takomillashtirish.

O'quvchilarning ta'lim texnologiyalari bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan dasturlarni ishlab chiqish.

4. Jamoatchilikni ta'lim texnologiyalari haqida xabardor qilish:

Ta'lim texnologiyalarini qo'llashning afzalliklari va istiqbollari haqida jamoatchilikni xabardor qilish.

Ota-onalarni ta'lim texnologiyalari bilan tanishtirish, ularni o'quvchilarning bilim olish jarayonida faol ishtirok etishga rag'batlantirish.

Ta'lim texnologiyalarini qo'llashga qaratilgan seminarlar va uchrashuvlarni tashkil etish.

5. Ta'lim texnologiyalarini qo'llash bo'yicha qonun hujjatlarini takomillashtirish:

Ta'lim texnologiyalarini qo'llashni rag'batlantiruvchi qonun hujjatlarini ishlab chiqish.

Ta'lim texnologiyalarini qo'llash bo'yicha o'qituvchilarni tayyorlash va ularni rag'batlantirish tizimini takomillashtirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni
2. Ismoilov, T. M. "Zamonaviy ta'lim tizimida ta'lim texnologiyalarini qo'llashning dolzarb masalalari" – Toshkent, 2021y
3. Normatov, A. A. "Boshlang'ich sinflarda ta'lim jarayonini samarali tashkil etishning zamonaviy usullari" –Toshkent, 2020y
4. Inoyatova D.Q (2024) "PEDAGOGIK TEXNIKANI SHAKLLANTIRISHDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING MUSTAQIL ISHLARINING O'RNI" International Conference on Developments in Education Hosted from Bursa, Turkey
5. Abduraxmonova, N. A. qizi. (2023). BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QITUVCHILARINING IJODIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(12), 208–211. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/5507>
6. Abduraxmonova, N. A. qizi. "BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QITUVCHILARINING IJODIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA". *Educational Research in Universal Sciences*, vol. 2, no. 12, Dec. 2023, pp. 208-11, <http://erus.uz/index.php/er/article/view/5507>.

Ta'lim texnologiyalarini qo'llash bo'yicha standartlar va talablarni ishlab chiqish.

Yuqoridagi takliflarni amalga oshirish boshlang'ich ta'lim tizimining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, o'qituvchilarning bilim olish sifatini oshiradi, ularning mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi va ularni kelajakdagi hayotga tayyorlaydi.

7. Nigoraxon, A., & Mohlaroy, A. (2024). BOSHLANG'ICH TA'LIMDA O'QUVCHILAR IJODIY FOALIYATINI TASHKIL ETISH TEXNOLOGIYASI. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 3(1), 83-87.
8. Nigoraxon, Abduraxmonova, and Alijonova Mohlaroy. "BOSHLANG'ICH TA'LIMDA O'QUVCHILAR IJODIY FOALIYATINI TASHKIL ETISH TEXNOLOGIYASI." *Yosh Tadqiqotchi Jurnal* 3.1 (2024): 83-87.
9. IMPROVING ORGANIZATION IN THE FIRST ENVIRONMENTAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN. (2024). *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(4), 440-447.
10. Sanginova Gulnoza Baxodirovna (2024). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR HAR TOMONLAMA RIVOJLANISHIDA MEHNAT TARBIYASINING TUTGAN O'RNI. *Science and innovation*, 3 (Special Issue 31), 561-564.
11. Sanginova Gulnoza Baxodirovna. (2023). ERTA BOLALIK TA'LIMINI QO'LLAB-QUVVATLASHDA OILALARNING ROLI. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9(9), 166–169.